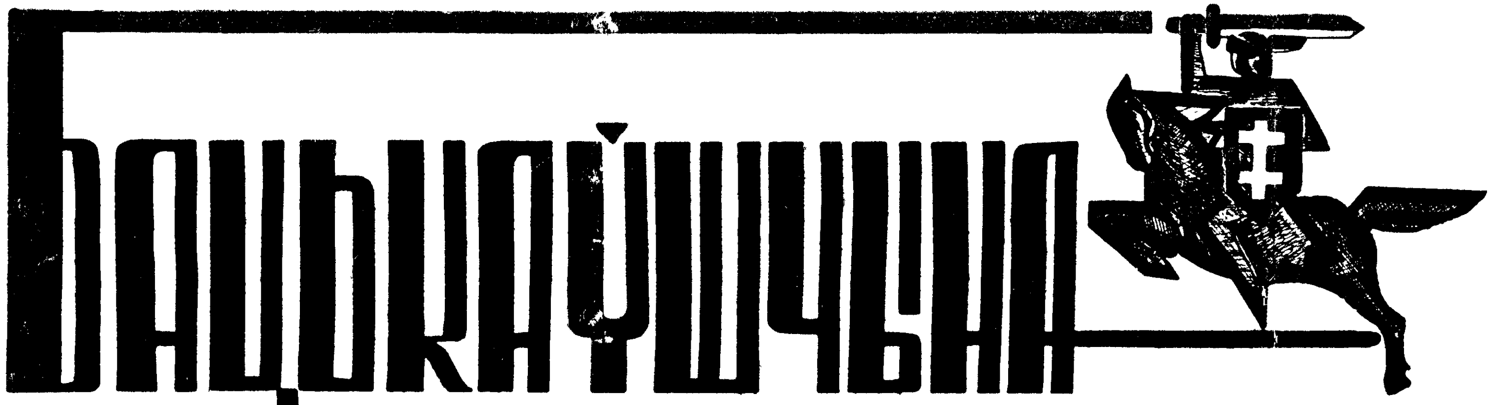

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "BACKAUSCYNA" ("FATHERLAND")
Responsible Publisher: Wladimir BORTNIK
Printing Office: Buchdruckerei der Apostolischen Visitatur, München 8, Rosenheimer Straße 46a. — Telefon-Nr. 45 81 43
Post Adress: "Backauscyna", München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III
Die Administration der Weißruthenischen Zeitung „BACKAUSCYNA"
München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 П. ФЭН.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND" | LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"

№ 18 (97) — Нядзеля 4 травена 1952 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 6

«Свабода праломіць граніцы»

ТРЭЙЦІ КАНГРЭС ВОЛЬНЫХ ЖУРНАЛІСТЫХ НА ЧУЖЫНЕ

Гэткімі словамі адкрыў бурмістр заходняга Бэрліна праф. Ройтэр трэйці гадавы Кангрэс Міжнароднай Фэдэрацыі Вольных Журналістых Сярэдняй і Ўсходняй Эўропы, Балтыцкіх і Балканскіх Краінаў, які адбываўся ў Бэрліне 25-27 красавіка сёлета.

Міжнародная Фэдэрацыя Вольных Журналістых Сярэдняй і Ўсходняй Эўропы, Балтыцкіх і Балканскіх Краінаў была заснаваная на першым сваім кангрэсе ў Парыжы 27-28 лістапада 1948 году. Да ейных сяброў-закладчыкаў, побач з журналістымі Альбаніі, Баўгарыі, Чэхаў, Славаччыны, Эстоніі, Мадзярччыны, Латвіі, Летувы, Польшчы, Румыніі, Украіны, Югаславіі (сэрбаў, харватаў і славенцаў), належылі таксама й беларусы, якія ў першым урадзе Фэдэрацыі, выбраным на гэтым кангрэсе, атрымалі становішча віцэ-старшыні (інж. Л. Рыдлеўскі). Такім чынам да Фэдэрацыі належаць нацыянальныя журналістычныя арганізацыі ўсіх краінаў-сатэлітаў, а спасярод народаў Савецкага Саюзу толькі беларусы, украінцы, эстонцы, латышы й летувісы. Расейцы да апошняга часу не зьяўляюцца сябрамі Фэдэрацыі.

Фэдэрацыя задзіночвае каля 1.300 журналістых успомненых нацыянальнасьцяў, якія выдаюць у сваіх родных мовах на эміграцыі звыш 150 штодзенных газэтаў і часапісаў. Фэдэрацыя адыгрывае вялізарную ролю ў галіне прапаганды на Захадзе вызвольных ідэяў паняволеных народаў, а таксама ў самым працэсе змаганьня за гэтыя ідэі сярод эмігрантаў з Усходу. Яна зьяўляецца на сяньняшні дзень адзінай міжнацыянальнай арганізацыяй паняволеных народаў, якая 2 ліпеня 1951 году была афіцыяльна вызнаная ворганам Задзіночаных Нацыяў — «UNESCO» на падставе кансультатыўнага статусу за неафіцыяльны ворган для дарадчага супрацоўніцтва з Задзіночанымі Нацыямі. Такім чынам Фэдэрацыя Вольных Журналістых наладзіла ўжо сталае супрацоўніцтва з «UNESCO», Задзіночанымі Нацыямі, а таксама з Эўрапэйскім Рухам, пайменна зь ягонай сэкцыяй для Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы.

Ня гледзячы на тое, што сталай сялібай Фэдэрацыі зьяўляецца Лёндан, а найбольшая колькасьць ейных сяброў пражывае ў Лёндане й Парыжы, на месца апошняга Кангрэсу быў выбраны Бэрлін — гэты маленькі астравок свабоды, што знаходзіцца за зялезнай заслонай. Гэта было зроблена дзеля мэтаў палітычнага характару, каб заакцэнтаваць, што свабода разбурыць усе граніцы, і каб з за зялезнай заслоны прамовіць да паняволеных народаў, што за гэтай зялезнай заслонай знаходзяцца.

На Кангрэс зьявілася каля 120 прадстаўнікоў журналістыкі чатырнаццаці паняволеных народаў. Найбольш прыбыло дэлегатаў зь Лёндану й Парыжа, так што й афіцыяльнай моваЙ Кангрэсу была мова ангельская й француская. Далей былі прадстаўнікі з ЗША, Нямеччыны, Швэцыі, Італіі, Гішпаніі, Бэльгіі, Турэччыны, Аўстрыі й Швайцарыі. Беларускіх журналістых рэпрэзэнтаваў на Кангрэсе др. Ст. Станкевіч — віцэ-старшыня Саюзу Беларускіх Журналістых і старшыня сэкцыяў Саюзу ў Эўропе.

Апошні Кангрэс выклікаў вялікае зацікаўленьне ўсяго вольнага сьвету. Доказам гэтага можа служыць прысутнасьць на ім выдатных афіцыяльных і неафіцыяльных асобаў Захаду. Гэтак, апрача бурмістра заходняга Бэрліна праф. Ройтэра, на Кангрэс зьявіліся й у сваіх прамовах выказалі салідарнасьць з журналістымі ў іхным змаганьні за вызваленьне собскіх краінаў кангрэсмэн Р. Мадэн — старшыня кангрэсовай Катынскай Камісыі, дэпутат ангельскай ніжняй палаты палкоўнік Додс-Паркер, амэрыканскі адмірал Г. В. Мілер — прэзыдэнт Нацыянальнага Камітэту Вольнай Эўропы, І. Браўн — эўрапэйскі прадстаўнік Амэрыканскай Фэдэрацыі Працы, Р. Новак — віцэпрэзыдэнт амэрыканскага прэсавага задзіночаньня, М. Магэрыдж — галоўны рэдактар лёнданскай газэты «Дэйлі Тэлеграф», Р. Арон — галоўны рэдактар парыскай газэты «Фігаро», прадстаўнікі радыя «Вольная Эўропа», «Голасу Амэрыкі», амэрыканская радыя ў нямецкай мове для Ўсходняй Нямеччыны «RIAS», «Радыя Італьяна» й мноства прадстаўнікоў нямецкіх і замежных агенцтваў і паасобных газэтаў. Сусьветная прэса й радыё, асабліва-ж прэса бэрлінская, прысьвяцілі Кангрэсу спэцыяльныя артыкулы й радыёвыя паведамленьні.

Кангрэс распачаўся пад гукі бэрлінскага звону свабоды. Праца Кангрэсу адбывалася днём і ноччу. Днём праводзіліся адкрытыя канфэрэнцыі, што насілі палітычны й прапагандовы характар, а ноччу — арганізацыйныя, якія датычылі нутраных арганізацыйных справаў Фэдэрацыі.

У свае першай публічнай часьці Кангрэс у радзе рэфэратаў сваіх удзельнікаў шырака задзержыўся над такімі пытаньнямі, як прэса, радыё й людзкая апінія ў паняволеных краінах, Маскоўская Эканамічная Канфэрэнцыя й ейныя замаскаваныя мэты, правы чалавека за зялезнай заслонай, патаптаньне правоў чалавека, як база савецкай эканамічнай сыстэмы, радыяперадачы «Голасу Амэрыкі» й радыя «Свабодная Эўропа» для народаў за зялезнай заслонай і інш. Усе гэтыя праблемы былі дастаткова высьветленыя на канкрэтных фактах і пададзеныя цераз прэсу й радыё да ведама публічнай апініі вольнага сьвету.

Перад сваім заканчэньнем Кангрэс прыняў рад рэзалюцыяў, як рэзалюцыя супраць нявольніцтва прэсы й інфармацыі за зялезнай заслонай, апэль да прэзыдэнта Трумана й амэрыканскага кангрэсу ў справе помачы людзям з за зялезнай заслоны, што ўцякаюць на Захад, і зварот да вольных народаў Захаду, каб яны сьцерагліся вольнасьць сваёй прэсы й не паддаваліся бальшавіцкім правакацыям.

Напасьледак цераз бэрлінскае радыё «RIAS», радыё «Вольная Эўропа» й «Голас Амэрыкі» былі перададзеныя кажнай дэлегацыяй у ейнай нацыянальнай мове звароты: да суродзічаў на паняволеных бацькаўшчынах. Тэкст зваротаў быў апрацаваны камісыяй Кангрэсу й для кажнай дэлегацыі той самы з тым, што паасобныя дэлегацыі яго спэцыяльна заадрасоўвалі да сваіх народаў. Зварот да беларускага народу, перададзены нашай дэлегацыяй, быў наступнага зьместу:

«Беларускі Народзе!

Ад імені беларускіх журналістых, што знаходзяцца сяньня ў заходнім вольным сьвеце, зьвяртаюся да цябе, Беларускі Народзе, з гарачым заклікам ператрываць годы жахлівае бальшавіцкае няволі й умацаваць сваю веру ў тваё хуткае вызваленьне!

Задзіночаныя ў супольным змаганьні супраць камунізму й савецкага паняволеньня, мы пасылаем вам, нашыя суродзічы, што жывіцё за зялезнай заслонай, гэтыя словы салідарнасьці й веры ў нашае хуткае вызваленьне.

Мы зьяўляемся журналістымі з краінаў, апанаваных бальшавізмам, што знаходзяцца на чужыне. Мы сабраліся ў заходнім Бэрліне, каб з найбліжэйшай адлегласьці паінфармаваць вас, што мы актыўна дзеім для вызваленьня нашых краінаў.

Мы зьяўляемся групаю звыш тысячы журналістых, якія выбралі выгнаньне, чымсьці на бацькаўшчыне служыць для камунізму, пішучы ў бальшавіцкіх газэтах.

Мы на Захадзе выдаём звыш 150 штодзенных газэтаў і пэрыядычных часапісаў у нашых мовах, у тым ліку й у мове беларускай, разьвіваючы на чужыне справу вольнае прэсы. У нашых радох ёсьць задзіночаныя журналістыя з 12 краінаў, усе яны ахвяры бальшавіцкай агрэсыі. Мы мужчыны й жанчыны належым да розных палітычных угрупаваньняў і розных веравызнаньняў. Нашай супольнай плятформай ёсьць аднаўленьне й адбудаваньне свабоды ў нашых бацькаўшчынах.

Тут у Бэрліне, як і ўсюды, мы ўсьцяж напамінаем заходняму сьвету, што свабода зьяўляецца непадзельнай, што нікто ня можа жыць у спакоі, пакуль ня будзе зьнішчаная зялезная заслона; што ніводзін чалавек ня можа цешыцца пачуцьцём асабістае бясьпечнасьці, калі ягоны брат на Ўсходзе жыве ў заўсёдным страху ад раптоўнага стуку ў дзьверы; што ніводзін чалавек ня можа спакойна славіць Бога, ведаючы, што ягоны брат на Ўсходзе зьяўляецца перасьледаваным за рэлігію й што сьвятыні за зялезнай заслонай замененыя ў гаражы й бязбожніцкія клюбы.

Мы вам хочам служыць на чужыне. Тут, на чужыне мы хочам выконваць нашыя абавязкі ў дачыненьні да ўзьдзейваньня на народы вольнага сьвету. Гэтымі абавязкамі ёсьць перасьцерагчы вольныя народы сьвету, што ваш лёс чакае й іх, калі яны безадкладна не паўстрымаюць агрэсыі, што ваш лёс чакае й іх. калі вы ня будзеце вызваленыя; што палітыка вызваленьня ёсьць толькі адна, якая можа служыць дзьвюм мэтам: яна павінна задзіночыць вас, беларусы, з свабодным сьветам і ўсьце-

(Заканчэньне на 2 балоне)

За згоду рэлігійную

«Многа выйшла трасянін,
Меч, агонь зьнішчалі край,
З двух бакоў айцы дубінай
Заганялі нас у рай...»

Гэткімі словамі Якуб Колас характарызуе дрэйнасьць нацыянальна чужога й варожага нам праваслаўнага й каталіцкага духавенства на Беларусі, якое, выходзячы з матываў не рэлігійных, але чыста палітычных, намагалася распаліць рэлігійную варожасьць паміж беларусамі каталіцкага й праваслаўнага веравызнаньняў. Выкарыстоўваючы рэлігійныя пачуцьці беларускага народу ды жыручы на ягонай цемры й нацыянальнай нясьведамасьці, варожае нам праваслаўнае духавенства імкнулася пераканаць масы, што толькі праваслаўе або «руская вера» зьяўляецца адзіна правільнай і «Богу ўгоднай»; такое-ж самае духавенства каталіцкае цьвердзіла тое самае аб «веры польскай». І ў той час, калі сярод народаў вольнага й культурнага Захаду, прыкладам немцаў, наяўнасьць двух веравызнаньняў — каталіцтва й пратэстантызму — ня выклікае ніякіх розьніцаў ані разыходжаньняў у нутраным жыцьці народу, дык у нас, дзякуючы перастаўленьню нацыянальна варожым духавенствам рэлігіі на службу чужацкай палітыкі, натуральны рэлігійны падзел у значнай ступені выклікаў і падзел палітычны, а навет нацыянальны.

Прэзыдэнт БНР на станцыі ў Брукселі, куды нядаўна прыяжджаў, каб адведаць беларускіх студэнтаў у Лювэне

Аднак рэлігійныя нязгоды, прывіваныя чужым духавенствам, пакідалі на беларускім народзе толькі вонкавы, хоць часамі вельмі моцны, асадак, не пранікаючы глыбей у народную самасьведамасьць. Бо раўналежна з працэсам нацыянальнага ўсьведамленьня народных масаў зьнікалі ў іхнай сьвядомасьці й разыходжаньні рэлігійныя, штучна прышчэпленая варожасьць паміж праваслаўнымі й каталікамі ўступала месца нацыянальнай згодзе, якая вытварала пачуцьцё рэлігійнай талеранцыйнасьці й узаемнай пашаны. Такім чынам беларускі народ патрапіў у сваім рэлігійным адчуваньні ўзьняцца шмат вышэй за чужацкае, хоць і асьвечанае, духавенства.

Калі-ж ходзіць пра нацыянальную інтэлігенцыю, дык яна ня толькі адкідала ўсякія рэлігійныя разыходжаньні, але ўсюды, дзе толькі было магчыма, спэцыяльна маніфэставала рэлігійнае адзінства, хаця фармальна на Беларусі існавалі два веравызнаньні. Гэтаксама паступала нацыянальна дасьпелае й палітычна граматнае беларускае духавенства, як праваслаўнае, гэтак і каталіцкае. Калі праваслаўны япіскап Філафей, ведамы із сваіх русыфікатарскіх тэндэнцыяў, у 1944 годзе вітаў гэтак званы Другі Усебеларускі Кангрэс у Менску, дык зьвяртаўся толькі да «беларускага праваслаўнага народу». Пасьля-ж яго забраў голас ведамы беларускі патрыёта ксёндз Татарыновіч, які выразна зазначыў, што хаця ён і каталіцкі сьвятар, але, як беларус, вітае ўсіх беларусаў, як каталікоў, гэтак і

(Заканчэньне на 2 балоне)

„Па сьмерці Сталіна нічога ня зьменіцца"

СЭНСАЦЫЙНАЕ ІНТЭРВЬЮ З БЫЛЫМ САВЕЦКІМ МІНІСТРАМ ЛІТВІНАВЫМ

«Ня можна давяраць Крамлю. Сталін не дацэньвае атамнай бомбы й ня сьцерпіць ніякае атамнае кантролі. Крэмль уважае, што вайна між Усходам і Захадам няўхільная». Гэта некаторыя з выказваньняў, якія падаў Максім Літвінаў, былы савецкі міністар замежных справаў, карэспандэнту амэрыканскага радыя «Калюмбія» Рышарду Готлету падчас аднаго інтэрвію. Гэтая размова мела месца 18 чэрвеня 1946 году. Была яна апублікаваная толькі ў сакавіку бягучага году ў замежнай прэсе. Гэтыя выказваньні савецкага міністра выдаваліся амэрыканскаму карэспандэнту кампрамітуючымі для самога Літвінава. Толькі пасьля ягонай сьмерці, 31 сьнежаня 1951 году, дазволіла міністэрства замежных справаў ЗША апублікаваць зьмест гэнага інтэрвію. Наступная справаздача абапіраецца на дадзеных аднаго парыскага штодзённіка.

Готлет быў моцна пераканаы, што Літвінаў ветліва выслухае скіраваныя да яго пытаньні, каб потым за злосным манерам крэмлёўскіх дыктатараў спаслацца на апошні артыкул «Праўды», зь якога заходні карэспандэнт мог-бы зачэрпнуць патрэбныя яму дадзеныя. Аднак Рышард Готлет перажыў у тую гадзіну, калі насупраць яго сядзеў Літвінаў, найбольшае зьдзіўленьне ў сваёй дагэтулешняй журналістычнай дзейнасьці.

«ВАЙНА ЁСЬЦЬ НЯЎХІЛЬНАЙ»

Карэспандэнт імкнуўся непасрэдна да свае мэты й папрасіў даць ацэну агульнага палітычнага палажэньня.

Тут яшчэ раз трэба падчыркнуць, што гэтае інтэрвію мела месца ў чэрвені 1946 году. З гэтай часовай пэрспэктывы трэба ацэньваць наступныя высьненьні расейскага міністра. Ён пайменна адказаў: «Я ацэньваю агульную палітычную сытуацыю як вельмі дрэнную. Непрыязнасьць паміж Усходам і Захадам зайшла ўжо за далёка, каб магла быць як-небудзь зьліквідаванай. Падчас вайны быў такі час, калі можна было спадзявацца, што абодвы сьвеце могуць спакойна адзін побач з другім існаваць. Аднак гэта аказалася немагчымым.»

Літвінаў прадаўжаў: «Расея вярнулася да сваіх прынцыпаў абсалютнай бясьпечнасьці. Гэтая бясьпечнасьць апіраецца на здабыцьці што рад новых тэрыторыяў. Чым болей маем мы прастору, тым бясьпечней мы сябе адчуваем. У Крамлі зьяўляюцца моцна пераканаными, што раней ці пазьней дойдзе да адкрытага канфлікту паміж камуністычным і капіталістычным сьветам. Навет Задзіночаныя Нацыі, якім у Маскве ня прыдаюць асаблівага значэньня, ня змогуць гэтаму канфлікту запабегчы.»

«Я МЕЎ ІДЭІ, АЛЕ...»

Але-ж Вы самі, міністар, выступалі аднак заўсёды за разумнае разьвязаньне розных праблемаў між Захадам і Ўсходам. Ці-ж ня можаце Вы тады гэтаму перашкодзіць?» «Я меў некаторыя, магчыма й карысныя ідэі», — адказаў Літвінаў, — «але Крэмль пра гэта мяне ня пытае, таму задзержываю я іх толькі для сябе. Я зьяўляюся цяпер толькі палітычным абсэрватарам. І я рад, што ўсё гэта я ўжо маю за сабой.»

Гэтае вызнаньне Літвінава ў ягоным адказе вывела амэрыканскага карэспандэнта з раўнавагі, што ён навет забыўся паставіць наступнага пытаньня аб кантролі атамнай энэргіі. Але Літвінаў выясьніў, што Расея ні на якую атамную кантролю ня згодзіцца, бо яна ніколі ня зрэзыгнуе з часткі свайго нацыянальнага сувэрэнітэту. Апрача гэтага, Крэмль уважае атамную бомбу толькі як пагрозу з боку Захаду, дзеяньне якой абсалютна там пераацэньваецца. У Расеі ключавая індустрыя так далёка зьдэцэнтралізаваная, якой нельга вывесьці із дзеяньня атамнай бомбай. З другога боку Расея, у выпадку наяўнасьці ў яе атамнай бомбы, не паўстрымаецца адказаць тым самым аружжам.

Готлет падчас гэтай размовы быў ахоплены панічным пачуцьцём. А ну-ж у пакоі, дзе адбывалася размова, ёсьць замаскаваныя мікрафоны для падслухаваньня. Як мог Літвінаў сваімі выказваньнямі наражацца на небясьпеку! Няўжо ён прыгатаўляў наўмысьля сваю згубу й перадаваў мне свой палітычны тэстамант? — Але міністар прадаўжаў:

«Палітыкі ў Крамлі зьяўляюцца на столькі кансэрватыўнымі людзьмі, што яны дзеяць паводля дзесяцілетніх прынцыпаў. Адсюль і гэтае імкненьне да падвойнай і патройнай бясьпечнасьці. Гітлер апэраваў паняцьцем «жыцьцёвага прастору». Сталін тое самае называе «бясьпечнасьцю працоўных Савецкага Саюзу».

Амэрыканец зарызыкаваў найбольш кур'ёзнае пытаньне: "Што станецца, як памрэ Сталін?" — «Нічога ня зьменіцца», — адказаў Літвінаў, — ніякага ня будзе перавароту, ніякай зьмены ў палітыцы. Маладыя людзі, як напрыклад Бэрыя або Маленкаў, думаюць таксама, як і старыя. Імя Сталіна выгаварваецца ў цэлым Савецкім Саюзе толькі із страхам. Прапагандовая машына пастаралася пра тое, каб паўстала вера, што Сталін ня можа проста ўмерці. І нутраны пераварот зьяўляецца таксама немагчымым. Праўда, ёсьць незадаволеныя. Але яны не зарганізаваныя. Цяпер недастаткова, як падчас францускай рэвалюцыі, каб прыпусьціць штурм да некалькіх арсэналаў і раздаць мушкеты. Рэвалюцыйная армія дваццатага стагодзьдзя патрабуе гарматаў, танкаў і самалётаў. А чырвоная армія ніколі ня будзе па старане рэвалюцыі. Таксама ў Нямеччыне й Італіі падчас дыктатуры не магло быць адкрытых рэвалюцыяў».

НЯМЕЦКАЕ ПЫТАНЬНЕ

Напасьледак парушыў Готлет нямецкую праблему. «Нямецкае пытаньне зьяўляецца найважнейшым, — сказаў на гэта Літвінаў. «З гэтае прычыны яно ня будзе разьвязанае ніколі. Нямеччына астанецца падзеленай на дзьве часьці, бо кажны партнэр жадае задзіночанай Нямеччыны, але пад сваей выключнай кантроляй.»

Калі амэрыканскі карэспандэнт разьвітаўся з савецкім міністрам, авалодала ім пачуцьцё, што ён у кажны мамэнт на вуліцы можа быць арыштаваным. Зьместу гэтае размовы ён не перадаў прэсе, а толькі паведаміў пра гэта тагачаснаму міністру замежных справаў ЗША Бэрнсу.

(„Berliner Anzeiger" за 27. 4. 52)

За згоду рэлігійную

(Заканчэньне)

праваслаўных. Калі ў 1946 і 1947 г. г. у Рэгензбургу беларускі зарубежніцкі япіскап Апанас заняўся мэтай убіць клін нязгоды паміж беларусамі праваслаўнага й каталіцкага веравызнаньняў, цьвердзячы, што беларуская каталіцкая інтэлігенцыя крыўдзіць праваслаўных і намагаецца іх перавярнуць на каталіцтва, дык аўтар гэтых радкоў спрабаваў праанalізаваць рэлігійнае пытаньне сярод гэтае інтэлігенцыі, што знаходзілася тады ў Рэгензбурскім лягеры. І што-ж аказалася? Сярод інтэлігенцкіх сем'яў вельмі мала знайшлося вернікаў аднае рэлігіі. Вялізарная іхная бальшыня была з гледзішча рэлігійнага мяшанай: муж каталік, а жонка праваслаўная, і наадварот — муж праваслаўны, а жонка каталічка, сярод-жа дзяцей былі й каталікі й праваслаўныя ў ваднэй і тэй самай сям'і. Значыцца беларускае грамадзянства само, бяз удзелу чужацкага духавенства або собскіх рэлігійных фанатыкаў, разьвязала рэлігійнае пытаньне, і разьвязала яго як найлепей.

Імкненьне да рэлігійнае згоды, так патрэбнае з гледзішча на нашыя нацыянальныя інтарэсы, беларуская інтэлігенцыя, сьведамая сваіх вялікіх заданьняў, прыгожа маніфэстуе ўсюды й заўсёды, дзе толькі надарыцца да гэтага нагода. У передавым артыкуле ў папярэднім нумары «Бацькаўшчыны» мы адзначылі нязвычайна павучальны факт, што ў дзень вялікага нацыянальнага сьвята 25-га Сакавіка, у вабліччы найвялікшых нацыянальна-вызвольных ідэалаў, зьніклі сярод беларускай эміграцыі ўсякія рэлігійныя, навет чыста фармальныя, разьніцы. У гэты вялікі дзень беларусы праваслаўныя маліліся супольна з каталікамі разам з каталіцкім ксяндзом у касьцеле, а беларусы каталікі — супольна з праваслаўнымі перад праваслаўным сьвятаром у царкве. Ня менш вымоўным прыкладам рэлігійнага адзінства было высьвячэньне Беларускага Студэнцкага Дому ў Лювэне, аб чым мы шырака інфармавалі нашых чытачоў у 15-16 нумары «Бацькаўшчыны». Бо ці-ж ня глыбока сымбалічным для рэлігійнага адзінства беларускага народу быў факт, калі ў гэтым-жа Лювэне беларускі праваслаўны сьвятар падыйшоў пад багаславенства каталіцкага кардынала, або калі сьвятліцу гэтага-ж Студэнцкага Дому ўпрыгожваюць з аднаго боку беларускай Пагоні партрэт высокага каталіцкага дастойніка й шчырага апякуна беларускіх студэнтаў кардынала Тыссэрана, а з другога боку — партрэт япіскапа Беларускай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквы Васіля? Гэта факты, якія гавораць, як ня трэба лепей, за тым, што мы, ня гледзячы на наш падзел на праваслаўных і каталікоў, зьяўляемся нацыянальна задзіночанымі, і што патрапім належна ўшанаваць і праваслаўе й каталіцтва, як раўнавартасныя для нас хрысьціянскія веравызнаньні. Зарызыкую цьверджаньне, што ў такой-жа самай меры мы патрапілі-б ушанаваць і ізраэлізм, будызм або магамэтанства, калі-б такія веравызнаньні былі сярод беларускага народу.

Калі мы сяньня пішам пра гэтыя справы, дык не па тое, каб выказаць нашае задаваленьне з рэлігійнай згоды й глыбокай талеранцыйнасьці сярод беларускага грамадзянства, але па тое, каб заалярмаваць у час, што гэтую згоду сьведама ці нясьведама намагаюцца разбурыць некаторыя нашыя, беларускія сьвятары, як з боку праваслаўнага, гэтак і каталіцкага. Яшчэ й сяньня не адзін беларускі праваслаўны сьвятар у сваіх царкоўных казаньнях зь сярэднявечным фанатызмам намагаецца даводзіць, што толькі праваслаўная рэлігія зьяўляецца сьвятой і адзіна правільнай, так як не адзін і каталіцкі беларускі сьвятар стараецца цьвердзіць тое самае аб каталіцызьме. За прыкладамі далёка хадзіць ня трэба. Іх знойдзем, між іншым, у зьмешчаным у 15-16 нумары «Бацькаўшчыны» артыкуле В. Мікалаені «Некалькі словаў адказу». З абурэньнем паведамляюць нас з Ангельшчыны, што адзін беларускі каталіцкі сьвятар адмовіўся ахрысьціць паводля каталіцкага абраду дзіця мяшанай сям'і (бацька праваслаўны, а матка каталічка) толькі таму, што кумы былі праваслаўныя. Гэта, аднак, не перашкодзіла выканаць абрад хросту зусім абыякаваму да беларусаў ангельскаму каталіцкаму сьвятару, да якога зьвярнуліся пазьней бацькі дзіцяці. Рэдакцыя нашае газэты была змушаная нядаўна адкінуць два артыкулы, напісаныя адзін праваслаўным сьвятаром, а другі кандыдатам на сьвятара, з тае прычыны, што ў іх былі выразныя акцэнты, накіраваныя на распаленьне рэлігійнай нязгоды сярод беларусаў.

Ужо гэтых некалькі сьвежых фактаў, — а іх сабралася-б значна болей — гавораць за тым, што тэма, закранутая ў гэтым артыкуле, зьяўляецца яшчэ, нажаль, актуальнай. Гэта вымагае ад нас у працэсе нашай нацыянальна-вызвольнай дзейнасьці не абмінаць і рэлігійнага пытаньня, якое ў нас, з прычыны доўгай дзейнасьці чужацкага духавенства на бацькаўшчыне, каб шляхам бязбожніцкага й праступнага выкарыстаньня рэлігіі ў якасьці войстрага аружжа дзеля нацыянальнага й палітычнага паняволеньня народу служыць антынародным інтарэсам, мае першараднае значэньне. Канкрэтна-ж, мы павінны перараканаць некаторых нашых сьвятароў, як праваслаўных, гэтак і каталіцкіх, што яны, засяваючы рэлігійны фанатызм, нясьведама прадаўжаюць работу таго-ж чужацкага духавенства.

Язэп Каранеўскі

„Свабода праломіць граніцы"

(Заканчэньне)

рагчы вольны сьвет стацца ахвярай тэй самай агрэсыі, ахвярай якой ужо даўно сталіся вы.

Мы забавязваемся, дарагія суродзічы, што знаходзіцеся пад чужацкай акупацыяй, што мы будзем бесьперапынна змагацца за зьдзейсьненьне гэтых мэтаў. Мы запэўняем вас, што Міжнародная Фэдэрацыя Вольных Журналістых Сярэдняй і Усходняй Эўропы, Балтыцкіх і Балканскіх Краінаў — арганізацыя журналістых на чужыне — выкарыстае ўсе свае таленты й здольнасьці для таго, каб гэтае змаганьне выйграць.

Мы сьцьвярджаем, што ўсе нашыя высілкі будуць дарэмнымі, а нашае існаваньне пазбаўленым сэнсу, калі-б мы спынілі гэтае змаганьне. І тут у Бэрліне, задзіночаныя й сільныя, мы зьвяртаемся да вас, абяцаючы служыць вам. Беларускія журналістыя не пакінуць свайго змаганьня, пакуль беларускі народ ня вызваліцца ад жахлівае няволі чырвонага Крамля.»

Адзначаючы вялікія заслугі Фэдэрацыі Вольных Журналістых і ейнага апошнага Кангрэсу для справы вызваленьня паняволеных народаў, нельга не адцеміць і адмоўных мамэнтаў. Ёсьць усе дадзеныя на тое, што ўрад Фэдэрацыі не аднолькава адносіцца да сваіх сяброў: — для яго ёсьць нацыянальнасьці ўпрывілеяваныя й нацыянальнасьці другой або й трэйцяй катэгорыі. Гэтак перад Кангрэсам была выдадзеная Фэдэрацыяй брашура ў ангельскай і францускай мове «Прэса за зялезнай заслонай». Для агляду й характарыстыкі прэсы кажнага народу быў прысьвечаны ў ей асобны разьдзел, за выключэньнем разьдзелу аб прэсе на Беларусі. Аб ей ані слова. Таксама ў выдадзенай панямецку брашуры «Інтэрнацыянальнае Задзіночаньне Вольных Журналістых» прэсе кажнага народу на бацькаўшчыне прысьвечаныя асобныя разьдзелы, а аб прэсе на Беларусі сказана ўсяго толькі накалькі словаў у разьдзеле «Украіна й Беларусь». Няўжо мы зьяўляемся толькі нейкім прыдаткам да ўкраінцаў? Таксама нейкім дзіўным чынам запросіны на Кангрэс для аднаго зь беларусаў былі выстаўлены прадстаўніком Фэдэрацыі у Бэрліне на імя рэдактара аднэй украінскай газэты, дзеля чаго гэты чалавек ня мог аформіць свайго выезду ў Бэрлін. Цяжка паверыць, каб гэта быў звычайны прыпадак. На чале ўраду Фэдэрацыі, як ейны старшыня, стаяў дагэтуль паляк Балеслаў Вежбянскі. Гэта чалавек салідны й сярод усіх нацыянальнасьцяў уважаецца за аб'ектыўнага й бесстароньняга. Дзеля гэтага ён-жа й на бэрлінскім Кангрэсе аднагалосна быў выбраны старшынёй і на наступную кадэнцыю. Уважаем тады за патрэбнае зьвярнуць увагу сп. Б. Вежбянскага, каб у будучыні падобныя рэчы болей не паўтараліся.

Нельга таксама не паставіць закіду й самым сабе. Супрацоўніцтва беларусаў з Фэдэрацыяй Вольных Журналістых, іхны ўдзел у гэтай паважнай і аўтарытэтнай арганізацыі, церазь якую можна зрабіць вельмі шмат для нашае нацыянальнае справы, былі дагэтуль прыпадковымі, у бальшыні выпадкаў толькі фармальныя, а не фактычныя. Віна ў гэтым падае ў першую чаргу на нашую калёнію ў Лёндане, дзе знаходзіцца ўрад Фэдэрацыі. Нашая бязьдзейнасьць і незацікаўленасьць гэтай арганізацыяй дала свае адмоўныя вынікі й на бэрлінскім Кангрэсе. Гэтак, прыкладам, украінская дэлегацыя зьявілася на Кангрэс у складзе 14 асобаў з розных краінаў Эўропы, польская — у складзе звыш дваццацёх, а зь беларусаў ледзьве змог дастацца толькі адзін дэлегат, бо білет на самалёт быў атрыманы ім толькі напярэдадні Кангрэсу. Чаму тады ня было на Кангрэсе нашых дэлегатаў з Францыі, Ангельшчыны й Бэльгіі, тым больш, што кошты праезду й памешканьня ў Бэрліне пакрывала Фэдэрацыя?

Таму трэба выразіць пажаданьне, каб у будучыні гэтыя памылкі больш не паўтараліся. На Фэдэрацыю Вольных Журналістых і актыўны ўдзел у ейнай працы павінна быць і з нашага боку зьвернутая належная ўвага.

Ст. Ст.

На землях Беларусі

ЧАМУ СЛУЖЫЦЬ АСЬВЕТА НА БЕЛАРУСІ

Менская «Зьвязда» за 28. 12. 1951 г. паведамляе:

«У Беларусі значна перавышана даваенная ўзроўня разьвіцьця пачаткавай, сярэдняй і вышэйшай адукацыі. У пасьляваенныя гады на Беларусі нанава створаныя два пэдагагічныя, настаўніцкі, сельскагаспадарскі, тэатральны інстытуты, рэспубліканская партыйная школа, школа профруху. Адкрыта многа новых факультэтаў, значна расшырана супраць даваеннага Акадэмія Навук БССР. У ей зарганізаваныя новыя інстытуты-мэханізацыі й электрафікацыі сельскай гаспадаркі, лесу, жывёлагадоўлі, мовазнаўства, а таксама рад новых сэктараў і дасьледчых станцыяў».

Тое, што піша «Зьвязда» аб навучальных установах Беларусі, гэта ўсё праўда. Але таксама зьяўляецца праўдай, што ўсё савецкае школьніцтва на Беларусі займаецца ня столькі асьветай і павышэньнем культурнай узроўні насельніцтва, сколькі атручваньнем маладога пакаленьня ядам камуністычнага ўзгадаваньня й русыфікацыяй. Але аб гэтым «Зьвязда» не ўспамінае.

НА КАГО ПРАЦУЕ БЕЛАРУСКАЯ ПРАМЫСЛОВАСЬЦЬ?

Нейкі Тарас Хадкевіч у артыкуле «Менскі аўтамабільны завод», надрукаваным у «Зьвязьдзе» за 7. 12. 1951 г., інфармуе нас аб прадукцыі гэтага новага прадпрыемства, якое мае быць гордасьцю беларускага народу. Гэты аўтамабільны завод, які быў пабудаваны пасьля вайны, выпускае вялікія аўтамашыны-самазвалы, дыяматр калёс якіх перавышае рост чалавека, у шофэрскую кабінку трэба падымацца па сходах, а грузапад'ёмнасьць машыны выносіць 25 тонаў.

Аднак там-жа паведамляецца, што ўсе гэтыя машыны йдуць на г. зв. «вялікія пабудовы камунізму» — на будову Куйбышаўскага гідравузла, у Сталінград, на Волгу-Дон. Ані ў гэтым артыкуле, ані наагул у «Зьвязьдзе» за цэлы рад месяцаў мы нідзе не заўважылі навет намёку, каб гэтыя машыны дзе-небудзь працавалі на Беларусі.

ПАСЕДЖАНЬНІ, ПАСЕДЖАНЬНІ І УЗНОЎ ПАСЕДЖАНЬНІ...

Як ведама, ворганы камуністычнай партыі ў СССР ад вярхоўных да самых нізавых займаюцца ня толькі справамі палітычнымі, як у многапартыйных дэмакратычных краінах Захаду. Яны, побач зь дзейнасьцю палітычнай, практычна кіруюць за пасярэдніцтвам урадавых і самаўрадавых апаратаў ды ўсіх бяз выключэньня савецкіх арганізацыяў даслоўна ўсім жыцьцём краіны, зьяўляюцца дзейнікамі панадурадавымі й панадграмадзкімі. З другога боку ня менш ведама, што ў ніводнай дзяржаве сьвету няма такой бюракратычнасьці, такой вялікай колькасьці міністэрстваў, установаў і такой арміі ўрадаўцаў, як у Савецкім Саюзе. Даходзіць там да такіх абсурдаў, што гэты бюракратызм і фармалізм становіцца ня сродкам дзеля дасягненьня лепшага й больш спраўнага кіраўніцтва краінай, але мэтай самой у сабе. Вось як характарызуе дзейнасьць Гомельскага абкому партыі сакратар ЦК кампартыі Беларусі М. Патолічаў («Зьвязда» за 16. 2. 1951 г.):

«Перш за ўсё, Гомельскі абком партыі празьмерна многа засядае; справа даходзіла да таго, што абком партыі засядаў да 21 дня ў месяц, вызваляючыся ад паседжаньняў толькі ў выходныя дні. Цэнтральны каімтэт партыі раскрытыкаваў за гэта Гомельскі абком. Цяпер гомельскія таварышы ўмудраюцца засядаць, прыкладна, столькі-ж, але афармляюць па поўдзесятка паседжаньняў адным пратаколам.

Многа засядаючы, Гомельскі абком, натуральна, прыймае і многа розных пастановаў. У 1949 годзе ён прыняў 900 пастановаў, у 1950 г. — 700.»

Уявеце сабе становішча падуладных Гомельскаму абкому ворганаў, якія мусяць праводзіць у жыцьцё па дзьветры пастановы ўдзень свайго зьверхняга воргану.

(ар)

„Інтэрнацыянал Свабоды" актывізуецца

Ведамая міжнацыянальная арганізацыя паняволеных народаў «Інтэрнацыянал Свабоды», якая перад некалькімі гадамі праяўляла ажыўленую дзейнасьць, апошнім часам пачала ўзноў актывізавацца. Гэтак у сувязі ізь сьвятам працоўных 1-га травеня, арганізацыяй былі выдрукаваныя ў нямецкай мове адозвы да нямецкіх работнікаў і ў вялікай колькасьці пашыраныя на тэрыторыі Ўсходняй Нямеччыны й савецкага сэктару Бэрліна. 25 карасавіка на Кангрэсе Фэдэрацыі Вольных Журналістых у Бэрліне было зачытана прывітаньне ад «Інтэрнацыяналу Свабоды», у якім было зазначана, што супрацоўніцтва Фэдэрацыі Вольных Журналістых зь «Інтэрнацыяналам Свабоды» прывядзе да хутчэйшага вызваленьня нашых народаў.

ЯКУБ КОЛАС (15)

НОВАЯ ЗЯМЛЯ

ПАЭМА

XIX

НА РЭЧЦЫ

Ніхто із хатніх не згадае,
Чым рэчка Костуся займае,
Якая іх зьвязала сіла,
І чым яна так хлопцу міла.
Бывала, толькі ледзь разьднее,
Ледзь трошкі ў лесе пасьвятлее,
Глядзіш — на рэчку ён шыбуе
І лёд сякеркаю мацуе,
То падбяжыць і скаўзанецца;
І сам сабе ён засьмяецца;
То спыніць крок, замрэ, застыне —
Такая радасьць тут хлапчыне!
Лядок закохкае, угнецца
І вось-вось зломіцца, здаецца.
Але нястрашны і знаёмы
Для хлопца гэтыя надломы,
Палоскі — стрэлы гаваркія,
І моцны скрэпы ледзяныя.

Марозік крэпіць, лёд таўшчэе,
І рэчка вольная нямее,
Да дна вадзіца вымярзае
І ходу, бедная, ня мае,
І цесна там ей, і няміла
Яе халодная магіла;
Але дарма? жывую сілу
Не запраторыш ты ў магілу,
Мароз бязжаласны і люты!
Хоць ты зьвязаў і крэпка путы,
Скаваў і рэчкі і азёры
І ўсё зацісну́ў пад запоры,
Разьлёгшысь лёдам і сьнягамі
Над чыстым полем і лугамі,
Ды ты жыцьцё, брат, не здалееш,
Як ты ні дурыш, ні шалееш.
Глядзі — скрозь ковы ледзяныя
Сачацца кропелькі жывыя,
Дарогу новую шукаюць
І лёд вадою заліваюць.
І праўда: рэчачка-крынічка,
Хаця і мелка, невялічка,
Але такую сілу мае.
Што лёд угору падымае
І ломіць глызу, як папіну.
— Гэ, брэшаш ты, мароз, ня згіну
Я пад карою ледзяною,
Пабарукаемся з табою! —
Як-бы гаворыць сьмела, гулка
Марозу бойкая рачулка.
І між марозам і вадою
На гэтай рэчачцы зімою
Такія справы вынікаюць,
Што надта Костуся займаюць.

Калі на рэчку ён ня прыйдзе,
Глядзіш — штось новае там выйдзе:
То лёд, уздуўшыся гарбамі,
Бубніць, як бубен, пад нагамі,
То ападзе наніз, угнецца,
На дно пластамі накладзецца,
А па кустох, на абалоні,
Ціскі парваўшы і супоні,
Вада шырока разальлецца,
І сьнег на кашу пабярэцца
І як ні гне мароз, ні гладзіць,
Але нічога не парадзіць,
І ледзь ён толькі аслабее,
Ледзь-ледзь адліжкаю павее,
Глядзіш — вадзіца лёд зьлізала,
Ў раўку пясочак паказала,
І хвалькі жвавыя за хваляй,
Як і нябыта, бягуць далей,
Пакуль мароз не засярдуе,
І сілы зноў ён не пачуе,
Каб закаваць раўчук праворны
За розум надта непакорны.

І вось надарыцца часамі
Мароз над усімі маразамі;
Ідзе сярдзіта, пагражае,
Па даху гонтамі страляе;
У завітушках дым бялявы
Нясе, як воблак кучаравы
І потым зь ім на бок рванецца,
Бы пісар-вухар расчыркнецца.
А як акенцы размалюе
І розных дзіваў там намосьціць, —
Яму аматар пазайздросьціць,
І прад марозам ён спасуе.
Мароз — штукар і жарты любіць,
Ня раз, жартуючы загубіць
Таго, хто ў рукі пападзецца,
Яшчэ над бедным насьмяецца:
«Прылазь, бядача, ты з дарогі —
Нябліскі хатняя парогі»,
Мароз дарожным падпявае:
«Лажысь — пасьцелька пухавая
І ўся агоньчыкамі зьзяе!
Засьні, загрэйся, мой пахілы,
Пакуль табе прыбудуць сілы,
А я салодкі сон навею
І гэтай казкаю сагрэю».

І хто паддасца нагаворам,
Засьне навекі пад прасторам
Халодных зор, сьнягоў глыбокіх,
Сярод дарожак адзінокіх.

Мароз — мастак, і пыхі поўны,
Узносіць слуп на небе роўны,
Высокі, вогненны, крывавы;
Той слуп — і страшны і цікавы, —
Гарыць злавешча, ўвесь чырвоны —
Мароз на небе ставіць троны,
Вянцы на месяц ускладае,
Па сьнезе зоркі рассыпае
І так прыгожа, так старанна
Бярозе белай тчэ убраньне,
Бы тэй дзяўчыне пад вянчаньне.
І як з-за лесу сонца ўстане
І на бярозу тую гляне
Засьвеце ў ей тады праменьне
Як найдарожшае каменьне.

Мароз — паважны. Як вяльможа
Знасіць свавольніцтва ня можа,
І на той час, як ён пануе,
Па небе хмарка не вандруе,
І ўсе стварэньні занямеюць,
І патыхаць вятры ня сьмеюць.
Усё ціха, мёртва, нярухома.
Сядзіць зьвяр'ё між буралому
І знаку жыцьця не пакажуць,
Вароны дзюба не разьвяжуць,
Усе нахаролца, ні зыку —
Уладарства холаду вяліка.
І верабей з усей раднёю
Ня шкне, схаваўшысь пад страхою.
Адзін мароз адно ўладае,
На ўсё ён рукі накладае,
Усё гне халодна нагою;
І лес пад сіняю смугою
Застыў, стаіць, як амярцьвелы,
Башлык надзеўшы чысты, белы.
І толькі ён, мароз заўзяты,
Мароз занадта зухаваты,
Адзін па лесе пахаджае,
Бо роўных ён сабе ня мае.

Зазнайся, ой, мароз зазнайся!
Ды дзень яшчэ ня зачынайся:
Пастой, мароз, пастой хваліцца —
Мо' і цябе хто не збаіцца!
І толькі зоркі пабялелі,
У хаце дзьверы зарыпелі,
Скрыпяць калодзежы, вароты,

Дзе корань зла?

(Да дыскусыі аб новай беларускай эміграцыі ў ЗША)

У свой час быў зьмешчаны ў «Бацькаўшчыне» (№ 75 за 15. 11. 1951) артыкул Ст. Крушыніча «Пагоня за далярам або яшчэ аб «тараканох у саладусе», у якім новай беларускай эміграцыі ў ЗША быў пастаўлены закід у тым, што яна, намагаючыся прытарнавацца да амэрыканскага стылю жыцьця, пачынае хутка матарыялізавацца і рабіцца абыякавай на нашыя нацыянальныя праблемы за кошт сваіх нацыянальных абавязкаў і вызвольнай ідэі, дзеля якой мы ўсе апынуліся на чужыне. Гэны артыкул выклікаў сярод некаторых колаў беларускага грамадзянства ў ЗША калі не абурэньне, то ў кажным выпадку пачуцьцё глыбокае крыўды. Доказам гэтага былі шматлікія прыватныя пісьмы ў Рэдакцыю «Бацькаўшчыны», як і адумысловы артыкул Г. Нямігі «Аб пагоні за далярам» («Бацькаўшчына» Но. 7-8 за 24. 2. 52), у якім аўтар браў у вабарону беларускіх перасяленцаў у ЗША, цьвердзячы, што яны на беларускай нацыянальнай ніве робяць усё, што могуць толькі рабіць у няспрыяльных амэрыканскіх умовах дзейнасьці, і даказваючы, што абвінавачаньне, пастаўленае ім на балонах «Бацькаўшчыны», няправільнае й несправядлівае.

Апошнімі днямі мы атрымалі на гэтую тэму пісьмо-артыкул ад аднаго беларускага грамадзка-палітычнага дзеяча ў ЗША з дазволам выкарыстаньня яго ў нашай газэце. Аўтар пісьма глыбака прааналізаваў некаторыя мамэнты з жыцьця й дзейнасьці новай беларускай эміграцыі ў Амэрыцы, прыйшоўшы ў васнаўным да таго-ж самага сумнага вываду, што й сп. Ст. Крушыніч. Аўтар глядзіць цьвяроза на справы, не ашуквае сябе зманлівымі ілюзыямі й адкрывае не адну горкую праўду, якую можна заўважыць, — дадамо ад сябе — ня толькі сярод нашых «амэрыканцаў», але й усей беларускай эміграцыі наагул Каб даць магчымасьць высказацца на гэтую, бязумоўна вельмі важную тэму шырэйшаму колу нашых людзей і захвоціць іншых да дыскусыі, мы ніжэй передрукоўваем гэтае пісьмо, апускаючы тыя ягоныя разьдзелы, думкі якіх хоць і правільныя, але было-б можа некарысна падаваць іх да публічнага ведама.

Рэдакцыя

«Паважаны Спадар Рэдактар!

У сувязі з артыкулам у «Бацькаўшчыне» аб тараканох, трапіўшых у саладуху, і адказам аднаго з «тараканоў», хачу пераслаць Вам пару сваіх нагляданьняў у гэтай справе для Вашага прыватнага ведама й эвэнтуальнага выкарыстаньня Вамі.

Мне здаецца, што ў Эўропе занадта ў ясных колерах ацэньваюць магчымасьці ДП у Амэрыцы, хаця яны ў запраўднасьці не такія ўжо бліскучыя, прыймаючы асабліва пад увагу, што пераважаючая бальшыня ДП — гэта на сяньняшні дзень нявыкваліфікаваныя работнікі. Бязумоўна жыцьцёвы штандарт работніка ў Амэрыцы высокі ў параўнаньні зь іншымі краінамі, але й пры гэтай высокай узроўні з купляньнем дамоў яшчэ ня так проста. Я асабіста зарабляю не найгорш, праўдападобна вышэй, чым сярэдні заработак ДП, прынамсі ў ваколіцах Нью-Ёрку, бо пасьля адлічэньня, атрымліваю на рукі кажны тыдзень 62 даляры (адлічэньне на падаткі кажны тыдзень 7 даляраў). Вось-жа гэтага даволі высокага заработку мне хапае толькі на скромнае жыцьцё маей сям'і й аб куплі дому думаць ня прыходзіцца, бо за паўтары гады майго прабываньня ў Амэрыцы ўсе мае ашчаднасьці — гэта 250 даляраў. Электрычную лядоўню праўда купіў, але гэта каштавала мне ўсяго 18 даляраў — ужываная. Адносна-ж люксусовасьці гэтага выдатку можна судзіць толькі пражыўшы тут прынамсі адно лета. Трэба памятаць, што Нью-Ёрк ляжыць на шырыні Рыму і да гэтага насычанасьць паветра вадзяной парай дасягае часта амаль 100%.

Зазначаю, што майго заработку хапае на скромнае жыцьцё бязь ніякіх эксцэсаў. Як прыклад падам, што да гэтага часу ня купіў навет цэлага касьцюму, магчыма дзеля таго, што ў работніцкім стане не адчуваю патрэбы строіцца ў суботы й нядзелі. Ды наагул ад чэрвеня да кастрычніка ходзяць тут у ваднэй кашулі. Ясна, гэта тыя, каму дазваляе на гэта сацыяльнае становішча.

Ацэньваючы жыцьцё ў Амэрыцы, трэба яшчэ ўзяць пад увагу адсутнасьць сацыяльнага забясьпечаньня, за выключэньнем забясьпечаньня на старасьць (пасьля 65 гадоў), і дапамогі для беспработных, агранічанай часам, а ня бясконцай, як у Нямеччыне. Ніякіх дзяржаўных касаў хворых няма. Можна, праўда, забясьпечыцца ад хваробаў у прыватных асэкурацыйных установах, але й гэтае забясьпечаньне пабудаванае інакш, чымсьці ў Нямеччыне, бо пераважна не пакрывае ўсіх коштаў хваробы, каб не заахвочваць нікога да хваробы. Сама структура гэтых забясьпечаньняў цікавая. Калі нехта запэўніў сабе г. зв. госпіталізэйшэн, дык гэта дае яму права ляжаць у шпіталі й мець там утрыманьне, права карыстаньня з апэрацыйнай залі, права атрыманьня наркозы, права на лекі. Хаця такая асоба мае права карыстацца з апэрацыйнай залі, што аднак ня значыць, што госпітлізэйшэн уключае й аплату за апэрацыю, бо за яе або трэба плаціць асобна, або браць у гэтым самым або іншым асэкурацыйным таварыстве другую палісу (г. зн. забясьпечвацца дадаткова), якая гарантуе заплату за апэрацыю (сарджыкал кэр). Хаця госпіталізэйшэн абыймае права на лекі, аднак трэба, каб патрэбныя лекі загадаў выдаць лекар. Ізноў-жа такое забясьпечаньне — госпіталізэйшэн не дае права на лекарскую апеку, за яе трэба плаціць асобна або мець яшчэ адну палісу, якая абыймае мэдыкал кэр. Калі забясьпечыцца сям'і з трох асобаў, дык трэба плаціць каля 100 даляраў у год.

Наагул даляр тут ня мае тае вартасьці, што ў Эўропе. Мне здаецца, што за палавіну тых даляраў, што я зарабляю тут, я жыў-бы ў Нямеччыне шмат лепей. Наагул ашчаджаць можна толькі тады, калі ў сям'і ёсьць некалькі працуючых. Тады можна думаць аб доме, а каму галава не дарагая, дык і аб аўце (у мінулым годзе колькасьць забітых аўтамі, пачынаючы ад першага выпадку, пераваліла першы мільён). Усё-ж такі справу купляньня аўтаў нельга ацэньваць эўрапэйскімі маштабамі. Могуць быць такія выпадкі, што аўта зьяўляецца прадметам першае патрэбы. Напрыклад, нехта працуе ў начной зьмене на хвабрыцы ў вадлегласьці некалькіх міляў ад дому, калі ня ходзяць аўтабусы. Напасьледак з аўтам не абавязкава зьвязаны вялікі выдатак, бо аўта можна купіць, пачынаючы ад 100 даляраў.

Калі ходзіць аднак пра сяброў Рады, дык гэта толькі тэарэтычныя разважаньні, бо да гэтага часу на паседжаньні Рады ніхто яшчэ аўтам ня прыяжджаў. Спадар К. ехаў, праўда, раз на пасежданьне Рады, але не даехаў, бо каля Нью-Ёрку на яго наехалі, поў дня напраўляў аўта й вярнуўся да хаты. Таксама й з дамамі. Да гэтага часу зь сяброў Рады ніхто дому ня купіў, апрача аднаго, ды й той цьвердзіць, што купіў яго на супалку з братам.

Ня гледзячы на ўсё вышэй сказанае, зацемка пра тараканоў у саладусе правільная, бо бязумоўна кажны працуючы мае магчымасьць заплаціць належныя ад яго складкі. Калі ёсьць інакш, дык прычына гэтага не ў пагоні за далярам, якой спэцыяльна не наглядаецца, бо ёсьць не пагоня за далярам, а пагоня за ўтрыманьнем сябе на паверхні. Здараецца, праўда, часам і пагоня за далярам, як прыкладам у выпадку Ч., які працаваў у мінулым годзе кажны дзень ад цямна і хацеў пачынаць ад сьвітаньня, але на жалабу акалічных жыхароў яму забараніла паліцыя працаваць раней 7 гадзіны раніцы, каб не перашкаджаў людзям спаць. Ён працаваў пры абшалёўваньні дамоў, забіваючы цьвякі, і выганяў у тыдзень па 150 даляраў. Складак, ясна, ня плаціць.

Прычына сучаснага сумнага стану не ў пагоні за далярам, але значна глыбейшая. Прычына гэтая ў тым, што ў нас да гэтага часу на эміграцыі, дзеля няспрыяючых абставінаў, ня вытварылася грамадзянства. Мне здаецца, што ў нас яшчэ няма таго, што называецца імем грамадзтва ў іншых народаў. У нас няма грамадзтва, як групы з вытваранымі й глыбока ўкаранелымі паглядамі на поўны камплекс аснаўных праблемаў. У нас фактычна ёсьць толькі адзінкі — атамы. Накаторыя зь іх выказваюць ужо ўсе азнакі дасьпеласьці быць сябрамі грамадзтва, але дзеля таго, што такіх адзінак мала, дык гэта грамадзяне без грамадзтва або лепш — грамадзяне няіснуючага грамадзтва. Для аснаўной-жа масы беларускасьць не зьяўляецца навачасным нацыяналізмам, а носіць характар беларускасьці этнаграфічнага характару. Гэта адносіцца ня толькі да масаў, але й да «масаў» з дыплёмамі. Адсутнасьць нацыянальнага хрыбта, а часта й культурнага, і вытварае існуючы стан. Каб заспакоіць сваю этнаграфічную беларускасьць, дык хопіць праслухаць купленую плітку зь беларускім сьпевам, але з гэтага зусім ня вынікае даць некалькі даляраў на беларускую нацыянальную працу, тым больш, што гэты даляр не абяцае апрацангавацца ў хуткім часе.

Наагул тут нейк дзіўна складаецца ад самых пачаткаў. Першыя прыехаўшыя сюды, як палітычныя эміграты, — так прынамсі яны ўважалі сябе ў Нямеччыне — закладаюць адзіную арганізацыю й называюць яе беларуска-амэрыканскай, хаця амэрыканцаў у ей толькі трох (вымаганы законам мінімум для зарэгістраваньня кажнай арганізацыі). Тлумачэньні прымітыўныя: то маюць намер абняць і амэрыканцаў беларускага паходжаньня, то паклікаюцца на тое, што існуе шмат такіх двунацыянальных арганізацыяў, прысьвечаных ідэі шырэньня міжнароднага сяброўства, то проста гавораць, што гэтак ёсьць добра. Цікава, што такая назва прыйшла ў галаву толькі ў Амэрыцы. Яшчэ не пасьпеўшы прыехаць, палітычныя эміграты, як мага хутчэй стараюцца атрымаць амэрыканскае грамадзянства, хаця здавалася-б, што іхныя думкі павінны былі-б быць накіраваныя ў кірунку стварэньня свайго грамадзянства. Сяньня зьяўляецца фактам, што найвышэйшае беларускае палітычнае прадстаўніцтва складаецца ў вялікай меры зь людзей, якія фактычна перасталі быць палітычнымі эмігрантамі й яўна задэманстравалі, што ня вераць у стварэньне собскага грамадзянства. У польскай прэсе ў мінулым годзе вялася дыскусыя на гэтую тэму, у нас-жа гэтая справа нікога ня цікавіць навет у нашай най-

(Заканчэньне на 4 балоне)

Футбольная дружына „Пагоня“

Пры аддзеле Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў ЗША ў Кліўлендзе існуе беларуская футбольная дружына «Пагоня», якая ўваходзіць у гарадзкі футбольны клюб.

Аддзел Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў Кліўлендзе паўстаў 24. 12. 1950 г., як самастойная лякальная арганізацыя. Першымі піянэрамі ў арганізацыйнай працы былі: К. Калоша, М. Белямук, Ю. Станкевіч, Я. Раковіч, В. Радзюк, С. Кісель і М. Шыкалюк. За год працы Згуртаваньне прарабіла вялікую арганізацыйную й нацыянальную работу. За гэты-ж год і футбольная дружына Згуртаваньня змагла выказацца поўнымі дасягненьнямі.

Футбольная дружына «Пагоня», адзетая ў бел-чырвона-белыя кашулі, у мінулым футбольным сэзоне была дапушчаная да акруговых футбольных спаборніцтваў, на якіх адзін мэч выйграла (у дружыны «Эмэрыкэн Скру» гораду Кліўленд), а два зьвяла ў нічыю (з дружынай гораду Лорэйн і з дружынай Бартунік гор Кліўленд). Чатыры разы дружына была запрашаная й выязджала на спаборніцтвы з дружынамі іншых гарадоў штату Огайё (горад Мэнсфільд, горад Лорэйн і іншыя).

Дасягненьні, праўда, яшчэ ня надта вялікія, але, улічваючы малады склад дружыны, трэба спадзявацца, што з часам яна асягне выдатнейшую спартовую форму й здабудзе ў будучыні яшчэ не адзін большы сукцэс ды будзе з гонарам папулярызаваць імя Беларусі.

Хто-ж сябры гэтае дружыны? Гэта ў мінулым (1948/49 г. г.) вучні беларускае гімназіі ў Остэргофэне й Віндзішбэргэрдорфе. Ужо навет тады выявіліся ў іх спартовыя зацікаўленьні, за якія ня раз прыходзілася плаціць паніжанымі ацэнамі з галоўных прадметаў навучаньня. Ня раз у спартовым газарце забываліся хлопцы аб школе й лекцыях. Не забываліся затое, навет у навальніцу й дождж, аб спартовых спаборніцтвах. Былі заўсёды ў час на спартовым стадыёне, адносячы не адну бліскучую перамогу над нямецкімі футбольнымі камандамі. Яны, дзеці яшчэ тады, сяньня шчасьлівым трафам апынуліся ў ЗША, у Кліўлендзе. Зразумелай для іх канечнасьцю было зарганізаваньне там сваей футбольнай дружыны. Сяньня, будучы старэйшымі на тры-чатыры гады, хлопцы больш упэўнена ставяць свае першыя крокі на новай зямлі, знаёмячы вольны сьвет зь іменем нашае бацькаўшчыны, дэманструючы свае спартовыя здольнасьці.

Сымпатык

Пайшла разгульвацца работа:
Ідуць па воду маладзіцы,
Як макаў цьвет, гарацць іх ліцы,
Бяжыць з кудзеляю дзяўчына,
За ёю хлопец-малайчына
Адкулься зараз увязаўся,
І сьмех і гоман там зачаўся.
Прыгрэбнік глуха б'е дзьвярамі,
Жанкі трушком ідуць з кашамі,
Лучыны імі прыкрываюць
І жарам холад выганяюць.
А там мужчыны ўзварухнулісь,
Ў гумно па сена пацягнулісь,
Ды толькі — звычай такі маюць —
Мароз пахваляць і палаюць,
А падхадзіўшысь каля дому,
Бяруць сякерку, сані, бому
І едуць ў лес вазіць калоды —
Ляжаць на печы няма моды,
І хоць мароз крапіць пякучы,
Да ног даходзіць скрозь анучы
І сьнегам вочы зашывае, —
Мужык жыве і не зманае;
З саней саскочыць, хлысьне пугай
Каня і вылае «дзяругай»,
Бяжыць, аб плечы б'е рукамі,
Яшчэ й прытупае нагамі
І так блазьнее, так дурэе,
Аж покі лоб не замакрэе.
Ўжо Костусь двойчы неўзаметкі
Сасокваў зь печы на разьведкі,
У вокны доўга прыглядаўся,
Ў малюнкі так ён углыбляўся,
Што ў іншы сьвет перабіраўся,
На шыбе ўсё: снапкі ржаныя,
Чароты хвацкія, буйныя,
І розных красак, траў нямала.
У душу летам патыхала,
А зь імі вобразы другія
Ўставалі сэрцу дарагія.
Вось тут лясок, вось крыж пахілы,
Як вартаўнік чыёй магілы,
На ціхай горцы пахіліўся,
Бы аб пакойніку маліўся;
Там нібы рэчачка цікава
Зьвілася ў вербах кучаравых . . .
Ўсё так павабна, так прыгожа
І так на праўду ўсё пахожа,
Што хлопец сам не памятае,
Дзе ён, і што ён разглядае.
— Ня стой ты, хлопец, пры аконцы:
З акна, як зь зяўры, дзьме бясконца!
Зноў будзеш кашляць, — кажа маці.
А хлопцу ўжо абрыдла ў хаце,
Ніяк, блазноце, не сядзіцца,
На рэчцы хоча апыніцца.
А тут яшчэ, як на спакусу,
Ледзь дзядзька з хаты паказаўся,
Мароз ужо прымайстраваўся
І белым пухам сеў на вусу,
І хто з двара ў дом ня прыходзіць,
Пра холад гутарку заводзіць:
— Ну-ж і мароз — аж нос зрывае!
А як на ўсходзе чырвань грае!
Слупы такія паўставалі,
Пажарам страшным загулялі! —
Такія зьявы ў Божым сьвеце!
Ну, як тут вытрываць, скажэце?
Кастусь у запечку стхараўся,
Абуцца ў лапці прымудрыўся,
А ў лапцях вушкі скураныя
Былі ўжо досыць пажылыя;
Цішком сабраўся, апрануўся
Ды ў лес зь сякеркаю кульнуўся.
А лес, як добры той знаёмы,
Стаіць зьбялелы, нярухомы
Абапал рэчачкі сьцяною.
Над ёю сплёўшыся страхою,
Далёка кінуўшы галінкі;
А маладзенькія ялінкі
Пад белым пухам ледзь заметны;
Яны так мілы, так прыветны,
Бы тыя красачкі-дзяўчаткі,
Надзеўшы гэтыя апраткі!
Затое-ж хвоечкі малыя
Стаяць, як сіраты якія,
Ад сьнегу выгнуўшысь дугою,
На дол прыпаўшы галавою.
«Пагнуў вас сьнег, мае хваінкі!
Ах, вы, гаротныя націнкі!»
Над імі Костусь разважае
І жаласьць хлопца пашыбае.
І ён да хвоек падбягае,
Сьняжок зь іх ціха атрасе —
І хвойкі зразу ажываюць,
Ўгару макушы падымаюць,
Сьпярша павольна, бы баяцца,
А потым пойдуць разгінацца.
А хлопчык рады і сьмяецца,
Стаіць зь мінуту, ні сьхіснецца,
Аддаўшысь нейкім думкам-марам,
Аж б'ецца сэрца яго жарам.
Але пара, пара за дзела!
І ён на рэчку сходзіць сьмела.
Замерла рэчка між лясамі,
Бярозы голымі сукамі
Спляліся з вольхамі над ёю;
Яліны цёмнай чарадою
Навісьлі густа салашамі.
А вось старая дзеравяка
Упала ў рэчку, небарака:
Відаць, што бура палажыла
І мост жывы зь яе зрабіла.
А лёд, бы мур сьцямна-зялёны,
Ледзь на сярэдзіне падняты,
Ляжыць, цяжэрны і зацяты,
Вартуе ходы ўсе і гоны.
Каб і стрыжэнчык не прабіўся.
І вось тут Костусь прыпыніўся,
На лёд глядзіць, штось разважае
І ў ход тапорык свой пускае.
Лядок закашляў, заіскрыўся,
На срэбра-друзачкі пабіўся;
Лятуць крупінкі ледзяныя,
Бы ўлетку пыркі дажджавыя,
І ледзь апошні лёд зламаўся,
Зь зямлі клубок вады падняўся
І з шумам коціць поўзьверх лёду,
Пачуўшы волечку-свабоду,
Ўсё больш-больш круг займае . . .
Але што гэта так сьпявае?
Адкуль тут музыка нясецца?
Чыя тут песьня ў душу льлецца?
Такога сьпеву-сугалосься,
Што тут над рэчкаю панёсься,
Ніхто ня зложыць, не заграе!
Ці гэтак казку лес складае?
Ці даль ачнулася нямая
І немасьць песьняй парушыла,
Што спакон-вякоў ўтварыла?
Ці то нябёсы адамкнулісь
І ціха-ціха адгукнулісь
Зямлі, ўсяму яе стварэньню?
Ці то вясна йдзе ў ваддаленьні?
Вось звоны звоняць ціха, гожа,
Сьпявае жаваранка Божа,
А ёй уторыць птушак хоры
На безграничнай дзесь прасторы.
Між мора гэтых зыкаў дзіўных
Нясецца ў хвалях пералівных
Здалёку песьня салаўіна . . .
Расьце, гарыць душа дзіціна
І ўсё на сьвеце забывае
І шчасьце, радасьць спажывае.
І хоць дазнаўся ён прычыны,
Адкуль той звон і сьпеў птушыны,
Але як стане прыслухацца,
Пачне запраўды сумлявацца,
Што гэта іней так з вадою
Вядзе размову так зімою.
Дык вось чым рэчка хлопцу міла,
Чым так яго прывааражыла!

(Далей будзе)

Востраў свабоды

(Уражаньні з заходняга Бэрліна)

У сувязі з Кангрэсам Міжнароднай Фэдэрацыі Вольных Журналістых, які адбываўся ў Бэрліне 24—27 красавіка сёлета, надарылася й мне нагода адведаць першы раз пасьля вайны заходні Бэрлін, які сяньня зьяўляецца маленькім астраўком запраўднае свабоды сярод зрадлівага мора камуністычнага таталітарызму. Хаця ў заходні Бэрлін можна дастацца із Захаду звычайнымі сродкамі лякамоцыі — цягнікам або самаходам, аднак такім шляхам могуць ехаць толькі людзі, якім нічога ня можа пагражаць з боку саветаў, г. зн. звычайныя, зусім незаангажаваныя ў палітычнай дзейнасьці немцы або нямецкія камуністыя. Для нас-жа, уцекінераў з Усходу, такая дарога із зразумелых прычынаў зачыненая: паехаць туды можна, але вярнуцца адтуль нельга. Астаецца тады толькі дарога паветраная, якая рэспэктавалася бальшавікамі навет падчас бэрлінскае блякады.

ГОРАД РУІНАЎ І КАЛЯСАЛЬНЫХ ЗЬНІШЧЭНЬНЯЎ

Ляцім такім чынам самалётам. Падыймаемся ў Мюнхэне а 12 гадзіне дня й за дзьве гадзіны зь нямногімі мінутамі прызямляемся на бэрлінскім лётнішчы Тэмпэльгоф. На лётнішчы бяру таксі й еду на месца Кангрэсу, які адбываецца ў памяшчэньні тэхнічнага ўнівэрсытэту на Шарлётэнбургу блізка ад чыгуначнай станцыі «Zoo». Пакольki Бэрлін мне добра знаёмы, які апошні раз пакінуў за месяц да капітуляцыі Нямеччыны вясной 1945 г., дык адразу, як і ўсе чатыры дні побыту ў ім, прыглядаюся да ўсіх дэталяў бэрлінскага жыцьця, асабліва зьвяртаючы ўвагу на два мамэнты: 1. параўноўваю цяперашні Бэрлін з Бэрлінам месяц перад капітуляцыяй і 2. параўноўваю сучаснае жыцьцё ізаляванага Бэрліна зь іншымі вялікімі гарадамі Заходняй Нямеччыны.

Першае, што кідаецца ў вочы, гэта калясальны разьмер ваенных зьнішчэньняў. Руіны, руіны й усюды руіны; іх без параўнаньня болей, чымсьці было 20 сакавіка 1945 г., калі я апошні раз пакідаў нямецкую сталіцу. Ёсьць цэлыя вуліцы, а навет кварталы, дзе ня знойдзем цэлага дому. Былі моцна зьнішчаныя такія, прыкладам, нямецкія гарады, як Мюнхэн або Франкфурт. Але сяньня ў гэтых гарадох руіны й разваліны ўжо подчышчаныя, мноства дамоў адбудавана й адрамантавана й далей адрамантоўваюцца, павырасталі новыя камяніцы й аб ваенных зьнішчэньнях напамінаюць толькі маленькія будачкі з дошчак або цэглы, якія павырасталі на месцы разбураных дамоў і ў якіх памяшчаюцца розныя крамы, магазыны, рэстараны.

Праўда, і ў Бэрліне шпаркімі тэмпамі вядзецца адбудова гораду й рамонт ня зусім зьнішчаных будынкаў. Навет падчас нашага побыту ў ім, 26 красавіка, была адкрытая выстаўка пад лёзунгам «Сталіца Бэрлін адбудоўваецца», якая паказвала дасюлешнія вынікі адбудовы, як і будаўляныя пляны й праекты на бліжэйшую будучыню. Але пакольki ў заходнянямецкіх гарадох мы на кажным кроку бачым новыя й новыя рыштаваньні, на якіх увіхаюцца работнікі пры акцыі адбудовы, патольки ў Бэрліне чамусьці гэтага не заўважаем. Там на столькі многа руінаў, што рыштаваньні й адноўленыя ўжо камяніцы проста губляюцца ў шчарбатых руінах шматпавярховых дамоў.

Гэтак выглядае заходні Бэрлін, які абыймае ўваснаўным новыя жыльлёвыя кварталы, мала прамысловыя й аддаленыя ад цэнтру, ды далёка на захад, поўдзень і поўнач тонучыя ў густой зелені прадмесьці. Абраз зьнішчэньняў у савецкім сэктары, які ўключае ў сябе цэнтральную часьць гораду й усходнія прамысловыя раёны, гавораць, яшчэ страшнейшы й жахлівейшы. Аб гэтым напасьледак сьветчыць і статыстыка насельніцтва. Савецкі сэктар, які абыймае найбольш густа заселеныя старыя кварталы й займае чуць не палавіну ўсей гарадзкой плошчы, мае на сяньняшні дзень 1,100.000 насельніцтва, а заходні Бэрлін — 2,750.000. Гэтыя лічбы найбольш вымоўна гавораць самі за сябе.

Другое, што таксама кідаецца адразу ў вочы, гэта тое, што Бэрлін сяньня ня робіць уражаньня вялікага гораду: усё тут міньятурнае, ціхае, спакойнае. Магазынаў, запоўненых рознымі таварамі, мноства. Можна купіць усё тое самае, што й на захадзе Нямеччыны, і па тых самых цэнах. Але бальшыня гэтых магазынаў памяшчаецца ў спэцыяльна для гэтага збудаваных на месцы разбураных камяніцаў будачках або ў старых уцалелых будынках, тарговыя памяшчэньні якіх былі празначаныя для дробных, пераважна спажывецкіх крамаў. Усё гэта зьяўляецца нясумерна дробным і міньятурным для вялізарнага гораду, трэйцяга, пасьля Лёндану й Парыжа, па вялічыні сваей у Эўропе. Тое самае датычыцца й вулічнага руху, які значна меншы й спакайнейшы, чымсьці навет не на галоўных вуліцах Мюнхэну ці Франкфурту. Такія гарадзкія магістралі, як «Kurfürstendamm», «Ost-West-Achse» або «Berliner Straße», можна спакойна перайсьці ў кажны мамэнт, не патрабуючы чакаць, пакуль засьвеціць чырвоны сыгнал і спыніцца рух самаходаў. Ізаляванасьць гэтай часьці Бэрліна ад заходняга сьвету ў вялізарнай меры прыглушыла й аслабіла бурлівы калісьці пульс жыцьця гэтага вялікага гораду.

З АБОДВЫХ БАКОЎ МЯЖЫ МІЖ СЭКТАРАМІ

Так як Кангрэс адбываўся ў памяшчэньні тэхнічнага ўнівэрсытэту, яго абслугоўвалі нямецкія студэнты. Была нагода шмат аб чым зь імі пагаварыць, распытацца пра ўсё для нас цікавае. Таксама шматлікія нямецкія госьці на Кангрэсе ахвотна інфармавалі нас аб жыцьці як у заходнім, гэтак і ў усходнім сэктары сталіцы.

І так даведваемся, што ў савецкім сэктары гораду харчовыя прадукты яшчэ на картачкі, а зь іншымі таварамі першае патрэбы справа прадстаўляецца прыблізна так, як і ў Савецкім Саюзе: магазыны сьвецяць пусткамі, толькі час ад часу запаўняюцца некаторымі дэфіцытнымі таварамі. Тады перад кажным магазынам творыцца кілямэтровая чарга, у вадзін дзень магазын пусьцее й узноў сьвеціць пусткамі аж да наступнага папаўненьня.

Нас інфармуюць, што ў заходнім Бэрліне налічваецца да 300.000 безработных, што на 2,750.000 насельніцтва зьяўляецца колькасьцю нясумерна вялікай. Аднак камуністых сярод іх мала: магчымасьць непасрэднай абсэрвацыі, як камуністычная сыстэма выглядае на практыцы ў усходняй часьці гораду, робіць сваё. Тут камуністымі, і то сьлепа адданымі саветам, зьяўляюцца толькі тыя, да якіх ніякія аргумэнты не прамаўляюць: гэта або платныя бальшавіцкія агенты або бяскрытычныя фанатыкі.

Ды, напасьледак, — выясьняюць нам — безработныя заходняга сэктару жывуць шмат лепей, чымсьці працуючыя ў Бэрліне усходнім. Тут на захадзе безработны, як і ў заходняй Нямеччыне, атрымлівае з Арбайтсамту дапамогу для безработных на падставе сацыяльнага забясьпечаньня, якая сваей вартасьцю значна перавышае ўвесь заработак работніка ўсходняга сэктару. Гэта таму, што ўсходнянямецкая марка, за якую ён мог-бы купіць патрэбныя сабе тавары ў заходнім Бэрліне, раўняецца ўсяго толькі аднэй чацьвертай маркі заходнянямецкай.

ТАМ, ДЗЕ НЯМА ЗЯЛЕЗНАЙ ЗАСЛОНЫ

Найцікавейшым аднак зьявішчам у Бэрліне зьяўляецца тое, што тут мы знаходзім адзінае ў сьвеце месца, дзе фактычна няма ніякае граніцы між заходнім сьветам дэмакратычным і ўсходнім камуністычным, дзе зялезная заслона, што шчыльна закрывае камуністычны сьвет ад крытычнага вока Захаду й наадварот, мае ў сабе шырокую шчэліну, праз якую людзі абодвых сьветаў могуць свабодна камунікавацца й узаемна сябе адведваць. Праўда, гэты кантакт для некаторых жыхароў заходняга Бэрліна часта канчаецца трагічна: чалавек можа пайсьці ці паехаць у ўсходні сэктар, але назад не вярнуцца. З напружанай цікавасьцю зьбліжаліся й мы да граніцы ўсходняга сэктару, які лёгка адрозьніць па вялікай колькасьці чырвоных сьцягоў і камуністычных плякатаў, але пераступіць граніцы, пэўне-ж, ніхто ня меў сьмеласьці. Праўда, здарыўся адзін выпадак, што некалькі журналістых праз памылку апынуліся ў усходнім сэктары й зайшлі на пошту, каб выслаць пісьмы. На сваё зьдзіўленьне ўнутры паштовага будынку заўважылі на сьцяне партрэт Сталіна й розныя камуністычныя плякаты. Нічым не зраджаючы свайго паходжаньня, як найхутчэй накіраваліся з затоеным дыханьнем на захад і толькі ўпэўніўшыся, што ўжо знаходзяцца ў заходнім сэктары, маглі аддыхнуць свабодна.

Магчымасьць свабоднага руху між заходнім і ўсходнім Бэрлінам мае свае практычныя плюсы й мінусы. Плюсы тыя, што, як было ўжо ўспомнена, насельніцтва заходняе часьці гораду мае магчымасьць пабачыць, што прадстаўляе зь сябе камунізм у запраўднасьці й раз назаўсёды вылячыцца ад усякіх хвальшывых аб ім уяўленьняў. Апрача гэтага, існуе лёгкая магчымасьць уцячы на захад тым немцам, якім надаела «народная дэмакрацыяя» ў савецкім выданьні або якім пагражае арышт і перасьледваньні. Дык-жа й карыстаюць з гэтае магчымасьці масава. Згодна афіцыяльнай статыстыкі ад 8 да 15 палітычных уцекачоў дзенна замэльдоўваецца ў заходнім Бэрліне. У бальшыні гэта тыя немцы, якіх змушаюць да супрацоўніцтва з МГБ, далей ідзе ўсходнянямецкая паліцыя, палітычныя й грамадзкія дзеячы, а таксама й шэрыя звычайныя нямецкія грамадзяне.

Да мінусаў належыць у першую чаргу тое, што жыць у заходнім Бэрліне ня зусім бясьпечна. Бываюць частыя выпадкі выкраданьня нявыгадных для бальшавікоў людзей. Звычайна гэта робіцца двумя спосабамі: чалавека ловяць на вуліцы, сілком уцягваюць у машыну й пакуль прыбудзе яму на помач заходняя паліцыя ці жаўнеры альянтаў, ён ужо апынецца ў усходнім сэктары. Апрача такога мэтаду хапаньня людзей, нямецкія камуністыя з усходняга Бэрліна нападаюць ноччу на памешканьне сваей ахвяры, хапаюць яе з ложка й адвозяць у ўсходні сэктар. Такімі спосабамі да гэтага часу схапілі адных толькі вядучых нямецкіх дзеячоў, як журналістых, палітыкаў, працаўнікоў грамадзкіх, 28 чалавек. З гэтае прычыны й у дачыненьні да нас, журналістых паняволеных народаў, былі прадпрынятыя ўсе крокі асьцярожнасьці. Чатыры гатэлі, у якіх начавалі ўдзельнікі Кангрэсу, мелі ахарону, зложаную зь некалькіх нямецкіх абмундзіраваных паліцыянтаў з сабакамі вонках дому й зь некалькіх тайных паліцыянтаў унутры.

Нямецкія камуністыя ўсходняга Бэрліна, зразумела на загад сваіх савецкіх апякуноў, часта арганізуюць розныя правакацыйныя акты. Гэтак і пры нас, 24 красавіка, 20.000 камсамольцаў з савецкага сэктару на даручэньне ЦК «СЕД» прабавала прарвацца ў заходні Бэрлін, каб там дэманстраваць супраць генэральнага дагавору Нямеччыны з заходнімі дзяржавамі. На граніцы сэктараў паўсталі схваткі, у выніку якіх з абодвых бакоў былі раненыя, а адзін заходнянямецкі паліцыянт быў схоплены дэманстрантамі й адведзены ў савецкі сэктар. Найчасьцей практыкаваным аружжам заходняй паліцыі, ужываным у падобных выпадках, ёсьць вадзяныя пажарныя шпрыцы й сьлёзныя бомбы.

НАД САВЕЦКАЙ ЗОНАЙ НЯМЕЧЧЫНЫ

У панядзелак 28 красавіка часьць удзельнікаў Кангрэсу, у тым ліку й я пакідаем Бэрлін на пяты дзень побыту ў ім. Часьць мае адляцець назаўтрае.

У вялікім чатырохматорным самалёце францускай лініі «Air France», які мае 60 месцаў для пасажыраў, знаходзіцца аж 40 чалавек адных толькі ўдзельнікаў Кангрэсу. Калі самалёт падняўся й набраў разгону, пачынаюцца жарты, розныя алюзыі й заўвагі.

«Вось калі-б саветы змусілі прызямліцца на іхнай тэрыторыі наш самалёт, мелі-б вялікую нажыву: 40 'ворагаў народу', ды яшчэ не абы якіх — вядучых людзей, што сілаю слова вядуць бесьперапыннае знаганьне з камунізмам, дэмаскуюць перад Захадам усе ягоныя праступныя мэты», — зьвяртаюся да сваіх таварышаў падарожжа.

«Так, можна прызямліцца, прыкладам, у Дэсаў, а апынуцца на Калыме», — дадае другі.

«Такая эвэнтуальнасьць выключаецца», — апануе трэйці. «З гэтага паўстаўбы вялікі дыпляматычны скандал».

«Але такі скандал аплаціўся-б», — заўважвае нехта іншы. «Што-ж, была-б высланая пратэстацыйная нота, на якую савецкі ўрад адказаў-бы, што ён гэтых людзей мае права ня выпусьціць, бо гэта-ж яго ‚граждане', пры гэтым ‚ваенныя праступнікі'. На гэтым і кончыўся-б увесь ‚скандал', а праз месяц пра гэты выпадак усе на Захадзе й забыліся-б».

Заабсарбаваныя падобнымі гутаркамі, мы й не агледзіліся, як пераляцелі граніцу Баварыі й хутка маглі з вышыні 2.500 мэтраў абсэрваваць Нюрнбэрг, які ўва ўсей ягонай панараме можна было абняць адным позіркам. Значыцца, зрадлівая савецкая зона ўжо за намі.

Гэтыя нашыя засьцярогі аб магчымых савецкіх правакацыях, хоць і высказваныя жартам, як аказалася, былі абаснаванымі. Бо вось назаўтрае, 29 красавіка, пасажырскі самалёт тае-ж францускае лініі, які ляцеў з Бэрліна ў Франкфурт і ў якім бясспрэчна знаходзіліся таксама ўдзельнікі Кангрэсу, быў заатакаваны двумя савецкімі дызэльнымі зьнішчальнікамі, якія на працягу чатырох мінут яго абстрэльвалі з кулямётаў і бартовых гарматак. Дзякуючы прытомнасьці й халоднай крыві лётчыка, які як найхутчэй увёў самалёт у густыя хмары, кончылася яшчэ ня вельмі трагічна. Прадзюраўлены ў 80 месцах самалёт вярнуўся назад на бэрлінскае лётнішча, а тры цяжка раненыя нямецкія пасажыры былі адвезеныя ў бальніцу. Насоўваецца зусім абаснаванае падазрэньне, што гэты напад савецкіх зьнішчальнікаў і быў паляваньнем на ўдзельнікаў Кангрэсу.

Ст.

Аўстралійскі сэктар Рады БНР

Дня 12 красавіка ў Сыднэі адбыўся другі зьезд Сэктару Рады БНР у Аўстраліі супольна зь іншымі грамадзкімі дзеячамі. Радныя, якія з прычыны чыгуначнага страйку не маглі прыбыць на зьезд, прыслалі свае прывітаньні й пажаданьні. У згоднай таварыскай атмасфэры разважаліся справы беларускія, як і пытаньні сусьветнае палітыкі. Усіх прысутных зьвярнуў увагу даклад праф. Нікана (Мэльбурн) аб міжнародным палажэньні й дзейнасьці Рады БНР. Пасьля справаздачы дасюлешняга прэзыдыюму аўстралійскага сэктару Рады БНР і ўпаўнаважанага Ўраду БНР, вывязалася рэчовая й ажыўленая дыскусія над кажным пунктам парадку дня. Нарады бесьперапынна цягнуліся доўгі час, ня гледзячы на тое, што бальшыня радных у гэты-ж дзень прыехала за сотні міль у Сыднэй. Абгаварваліся справы фінансавыя агульнага й мясцовага значэньня, справы нашых установаў, арганізацыяў і прэсы, справы арганізацыйныя мясцовага значэньня, справы дапамогі тым, што асталіся ў Нямеччыне, а таксама пытаньні каардынацыі беларускага арганізацыйнага жыцьця ў Аўстраліі. Была зьвернутая належная ўвага на арганізацыю беларускіх праваслаўных прыходаў у Аўстраліі. Забіралі голас як радныя, гэтак і нярадныя, апошнія з дарадчым голасам.

Ува ўсіх закранутых справах былі вынесеныя канкрэтныя пастановы. Што датычыцца справы каардынацыі, пастаноўлена, што Сэктар Рады БНР у васобе свайго Прэзыдыюму павінен пераняць на сябе абавязкі арбітра й каардынатара дзейнасьці ўсіх нашых арганізацыяў у Аўстраліі.

На 1952 год выбраны Прэзыдыюм Сэктару ў наступным складзе: Др. П. Гайдзель — старшыня, праф. Нікан — заступнік старшыні, др. Я. Малецкі — сакратар, а кандыдатам на прадстаўніка Ўраду БНР запрапанавана сп. М. Скабея. Нельга пры гэтым ня выказаць падзякі сп. сп. Бакуновічам за памешканьне для нарадаў і багатае сьнеданьне й абед для прысутных.

Я. Ч.

Правільная пастаноўка справы

Газэта «Українська Думка», што выходзіць у Лёндане, разважаючы пытаньне радыяперадачаў з Захаду для паняволеных народаў, у сваім нумары за 24 красавіка сёлета піша:

«Да паняволеных народаў павінны гаварыць прадстаўнікі паняволеных нарадаў, як прадстаўнікі сваіх бацькаўшчынаў, а ня ‚Голасу Амэрыкі'. Хай амэрыканцы самі гавараць цераз «Голас Амэрыкі» пра праблемы паняволеных нарадаў так, як яны іх разумеюць. Сябры й прадстаўнікі паняволеных Расеяю народаў ня могуць гаварыць цераз «Голас Амэрыкі» ў духу мамэнтальнай каньюнктуральнай палітыкі «стэйт дэпартаманту» і на даручэньне амэрыканцаў завастраць ці прытупляць астрыё слова ў залежнасьці ад какетаваньня між Крамлём і ЗША.

Такая палітыка для паняволеных народаў ня ёсьць сувэрэннай палітыкай. Так, як быў «Голас Вольнай Францыі», саюзьніка Захаду, так павінен быць «Голас Грузіі», «Голас Украіны», Беларусі, Казакіі, Славаччыны, Баўгарыі, Мадзяршчыны й г. п. А «Голас Амэрыкі» — хай будзе голасам Амэрыкі. Толькі тады можна паверыць, што ЗША ўзапраўды жадаюць свабоды паняволеным Расеяю народам, а помач іх ня будзе перадумоваю ўтраты сувэрэннасьці. Паняволеныя народы, што крываўяцца ў змаганьні з бальшавізмам, хочаць пачуць свой родны голас, голас сваіх прадстаўнікоў. Калі паняволеныя народы зьяўляюцца ўзапраўды партнэрам для Захаду, тады яны не патрабуюць выжабранай паўгадзіннай аўдыцыі, каб паплакаць цераз яе ці выгалошваць цэнзураваныя ў адзінанедзялімаўскім духу прамовы.

Паняволеныя народы мусяць падняць сувэрэнную вайну ў этэры, як раўнапраўны партнэр і саюзьнік Захаду супраць Расеі, супраць бальшавізму так, як гэта яны ў сваей сувэрэннай стратэгіі ўважаюць правільным і карысным для іх і цэлага сьвету».

Ці-ж можна яшчэ што-небудзь дадаць да гэтых разумных патрабаваньняў украінскай газэты?

ШУКАЮЦЬ

Братоў Язэпа й Аляксандра Отулецкіх, народжаных у вёсцы Рудніkі Карэліцкага раёну Баранавіцкай акругі, падобна пражываючых у Нямеччыне — шукае сястра Аўгеня Галецкая.

Весткі на адрас Адміністрацыі «Бацькаўшчыны».

Рэнэгат у япіскапскай мітры

Ужо прайшло больш году, як Астроўскі выдаў адозву, каб беларуская моладзь ішла на вайну ў Карэю й каб беларусы Аўстраліі прасілі япіскапа Апанаса ачоліць беларускую праваслаўную царкву. На першую адозву хіба не адклікнуўся й кульгавы сабака, бо на столькі была яна бессэнсоўная, а на другую адозву прыхільнікі Астроўскага ў Аўстраліі прабавалі адгукнуцца, але ім раптам заняло дух.

Справа выглядала гэтак: япіскап Апанас прыбыў у Аўстралію на запросіны расейскага япіскапа ў Сыднэі Фёдара. Было зладжана публічнае спатканьне ў ІВКА зь япіскапам Апанасам і многія думалі, што вось можа й запраўды ўдасца навярнуць япіскапа Апанаса да Беларускай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквы й пагадзіць з архіяпіскапам Сяргеям — галавой БАПЦ, які таксама зьяўляецца ў Аўстраліі. Справа аднак хутка прыняла адваротны кірунак. Япіскап Апанас зь месца асьветчыў, што ён вызнае толькі Расейскую Зарубежную Царкву й што пры ёй стаяў і стаяць будзе. Ён дадаў на заканчэньне, што Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква можа паўстаць толькі тады, калі будзе беларуская дзяржава.

Аўдыенцыя скончылася. Ніхто не забраў голасу, усім было сорамна й крыўдна гутарыць з такім вырадным сынам Беларусі. Разыходзячыся, многія галасна высказвалі сваё абурэньне. І правільна зацеміў сп. Шкода: «Я не магу ўсяго так добра выразіць, але няўжо мы павінны чакаць аж свае дзяржавы, каб памаліцца ў сваей царкве?» Гэта сказаў просты чалавек, прыхільнік Астроўскага.

Інтэнцыі яп. Апанаса ясныя: вы, беларускія патрыёты, будуйце беларускую дзяржаву, а мы, япіскапы Расейскай Зарубежнай Царквы, прыйдзем да вас на гатовае. Сяньня япіскап Апанас ёсьць прадстаўніком Расейскай Зарубежнай Царквы ў Брысбэйне, «возглавляет» многія расейскія арганізацыі, выдае расейскі часапіс, у якім у бессаромны спосаб высьмейвае беларускі нацыянальны гэрб «Пагоню», Ярылаў Крыж і іншыя дарагія забыткі нашай слаўнай мінуўшчыні.

Дык вось якому пабратыму хацеў Астроўскі аддаць у духовую апеку сваіх аднадумнікаў!

Я. Лаўрыновіч

ДЗЕ КОРАНЬ ЗЛА?

(Заканчэньне)

вышэйшай установе. Спробу ўзьняць дыскусыю ў гэтай справе ніхто не падтрымаў.

Непаважныя дачыненьні маем і да іншых установаў. Ня гледзячы на тое, што на месцы ёсьць свой сьвятар, — а навет калі-б яго й ня было, дык гэта ня было-б яшчэ дастатковай падставай да карыстаньня з услугаў расейскай царквы. Аднак калі генэральскі сын жаніўся, дык шлюб адбыўся ў расейскай царкве. «Грамадзянства» гэта зусім ня зьдзівіла, наадварот — усе прынялі ў гэтым чынны ўдзел бязь ніякіх засьцярогаў. Праўда, сп. А. не пайшоў дзеля гэтага ў царкву, але агранічыўся толькі быцьцём на прыняцьці, але як на асобу, якая часам, здавалася-б, мела быць ідэалёгам беларускага нацыяналізму, дык, на мой пагляд, трохі мала. Ужо ў гэтым годзе жаніўся спадар Р. із спадарыняй Р. Шлюб ізноў у расейскай царкве й узноў нікога гэта ня зьдзівіла. Заўтра, здаецца, той-жа самы сп. Р., як нованазначаны радны, будзе складаць прысягу...

Салідна адносіцца да сваіх абавязкаў якая можа пятая частка (г. зн. пятая частка інтэлігенцыі — Рэд.), але, ясна, выцягнуць ня можа, бо адпрацаваўшы свае гадзіны (у маім выпадку 9 з палавінай, а ўлічыўшы поўгадзіны абед — 10 гадзінаў), чуецца дастаткова зморанай.

Як будуць разьвівацца падзеі далей, цяжка сказаць, думаю, што ў вызначаным кірунку, калі ня зьменяцца вонкавыя абставіны або нутраны падыход да справы. На гэты раз хопіць. Магчыма, што справы выглядаюць інакш, але кажны бачыць пасвойму.

Адказы рэдакцыі

Сп. Б. Даніловічу ў ЗША: Ува ўсіх чыста адміністрацыйных справах «Бацькаўшчыны» пішыце непасрэдна на афіцыйны адрас рэдакцыі нашае газэты.

Амэрыканскаму Беларусу: Ваш заклік, хоць і правільны, надрукаваны быць ня можа, бо справа складак на нацыянальныя справы (на «Фонд 25-га Сакавіка», «Беларускі Выдавецкі Фонд» і інш) ужо ня раз парушалася на балонах нашае прэсы.

Сп. М. Мацукевічу ў Канадзе: Ваш артыкул «Патрэба сьвятароў» у такой форме надрукаваны быць ня можа, бо ёсьць у ім месцы, якія беспатрэбна маглі-б распальваць рэлігійны антаганізм паміж беларусамі розных веравызнаньняў.

Сп. М. Сярдзечэнку ў ЗША: Ваш праект збору ахвяраў на Выдавецкі Фонд «Бацькаўшчыны» можам толькі прывітаць. Рэалізуйце яго такім спосабам, які ўважаеце за найбольш адпаведны.